

Familjehem av hög kvalitet förebygger problem hos unga

Begreppet »barn som far illa« syftar på barn som utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp, försummas eller växer upp med föräldrar som har svåra sociala eller psykiatriska problem. För dessa barn finns det väl belagda risker för psykiatriska symtom under såväl barndom som vuxenår [Psychoneuroendocrin. 2005;30:939-46]. Deras erfarenheter tycks kunna sänka tröskeln för att negativa upplevelser i vuxen ålder ska utlösa exempelvis en depression [J Consult Clin Psychol. 2000;68:782-7]. Ökad känslighet i det system som styr regleringen av stresshormonet kortisol (HPA-axeln) kan vara en viktig mekanism bakom symtomutvecklingen [Depress Anxiety. 2002;15:117-25]. Även risken för allvarliga kroppsliga sjukdomar i vuxen ålder är ökad [Am J Prev Med. 1998;14:245-58].

Familjehemsplacering är ett ofta använt alternativ för dessa barn, både för att skydda dem från faror och för att erbjuda dem en utvecklingsbefrämjande uppväxtmiljö. I en svensk registerstudie omfattande över 22 000 barn, som hade fått olika hjälpinsatser från socialtjänsten under uppväxten, var prognosen sämst för individer med en lång (>60 månader) placering i familjehem [J Child Psychol Psychiatry. 2006;47:723-33]. Risken var 7,5 gånger högre för dessa än för jämnåriga att bli intagna på sjukhus på grund av psykiatriska problem. Det är angelä-

get att utveckla och utvärdera metoder som är effektiva för denna grupp, som samhället dessutom påtagit sig ett långtgående ansvar för.

I en amerikansk kvasiexperimentell studie har man följt utvecklingen hos 479 ungdomar som placerats i familjehem vid 14–18 års ålder. 111 av dessa (med problem som gruppen i dess helhet) hade placerats inom ett högkvalitativt program, »Casey-programmet«, som kännetecknas av bl a följande (jämfört med konventionell vård): 60 procent större ekonomisk satsning per barn, mer välutbildad personal med högre lön, färre ärenden per handläggare, bättre utbud av kompletterande insatser och lägre omsättning av såväl fosterföräldrar som handläggare. En intervju genomfördes i genomsnitt 5–6 år efter placeringens avslutande. En standardiserad frågemall användes för att få fram information om ångesttillstånd, depression och missbruk. Kroppsliga sjukdomar och symtom efterfrågades med hjälp av en annan frågemall, som tidigare använts i nationella kartläggningar i USA.

Ungdomar som placerats enligt Casey-modellen hade haft signifikant färre psykiatriska tillstånd under de senaste 12 månaderna: depression 11 procent jämfört med 24 procent vid konventionellt omhändertagande, ångesttillstånd 29 procent (jämfört med 43 procent) och missbruk 5 procent (jämfört med 11

Foto: SPL/IBL

Det går att förebygga både psykiatriska och somatiska symtom hos barn som far illa och som placeras i familjehem. Det visar en studie som jämfört högkvalitativ vård med konventionell vård.

procent). Uttryckt på ett annat sätt skulle man ha kunnat förebygga att en individ utvecklade något av dessa tillstånd om tre individer som fått konventionell familjehemsvård hade placerats inom Casey-programmet i stället. Även de flesta kroppsliga symtom under året registrerades mindre ofta hos unga inom Casey-programmet, 20 somatiska diagnoser färre per 100 individer.

Denna välgjorda och unika studie talar för att man kan förebygga såväl psykiatriska som somatiska symtom hos tonåringar som placeras i familjehem om vården har högre kvalitet än konventionell vård.

Frank Lindblad

barnpsykiater, docent, institutionen för neurovetenskap, enheten för barn- och ungdomspsykiatri, Uppsala universitet

Kessler RC, et al. Effects of enhanced foster care on the long-term physical and mental health of foster care alumni. Arch Gen Psychiatry. 2008;65:625-33.

Lipidspecifikt IgM i likvor associerat med sämre MS-prognos

För tre år sedan rapporterade en spansk forskargrupp att närvaro av IgM-antikroppar riktade mot lipider i myelinskidan i ryggmärgsvätskan hos patienter med multipel skleros (MS) förutsäger ett mer aggressivt förlopp under sjukdomens tidigaste stadier.

I samarbete med denna grupp undersökte vi om lipidspecifikt IgM i likvor också utgör en markör för den långsiktiga handikapputvecklingen vid MS genom analys av ryggmärgsvätskeprov från 81 MS-patienter med en genomsnittlig klinisk uppföljningstid på mer än elva år. Lipidspecifika IgM-band detekterades i ryggmärgsvätskan från 24 av dessa 81 patienter (men hos ingen av 22 kontroller med huvudvärk). Mediantiden till övergång till ett sekundärt progressivt för-

lopp var signifikant kortare hos patienter med IgM-band (11 år) än hos patienter utan sådana band (22 år). Lipidspecifikt IgM i likvor verkar således även förutsäga sämre långtidsprognos vid MS. Genom dess detektion skulle man eventuellt kunna identifiera en subgrupp av patienter i särskilt behov av tidigt insatt immunmodulerande behandling.

IgM-antikroppar binder komplement effektivt, och de resulterande komplexen kan orsaka omfattande vävnadsskada. Tidigare studier har visat ett samband mellan lipidspecifikt IgM i likvor och proliferation av CD5-positiva B-lymfocyter (B1-celler), vilket tagits till intäkt för att det är dessa celler som står för antikroppsproduktionen. B1-celler syntetiserar »naturliga« antikroppar riktade mot fylogenetiskt gamla antige-

ner, såsom bakteriella lipider. Associationen mellan lipidspecifikt IgM i likvor och sämre kliniskt utfall vid MS skulle hypotetiskt kunna förmedlas av följande mekanism: När naturliga IgM-antikroppar, specifika för bakteriella antigener, korsreagerar med endogena lipider i hjärnan och ryggmärgen påskyndas sjukdomsutvecklingen vid MS genom autoimmun demyelinisering och efterföljande axondegeneration.

Thomas Masterman

AT-läkare, med dr, institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge

Thangarajah M, et al Lipid-specific immunoglobulin M in CSF predicts adverse long-term outcome in multiple sclerosis. Mult Scler. Epub 2008 Aug 28.

Ökad risk för alkoholmissbruk bland militärer

Militär personal som deltagit i strid löper ökad risk att överkonsumera alkohol och drabbas av alkoholrelaterad problematik. Det är de huvudsakliga rönen i en amerikansk studie som presenteras i tidskriften *Journal of the American Medical Association* (JAMA).

Studien omfattar närmare 50 000 amerikanska militärer från olika vapenslag som deltog i eller fanns i en reserv för de amerikanska militära insatserna i Irak och Afghanistan. Bland studiedeltagarna, även individerna i reserven, sattes vissa in i aktiv tjänstgöring under studiens gång. Vissa av dessa utsattes för strid. Av samtliga studiedeltagare deltog 5 510 aktivt i strider, 5 661 befann sig i fält men deltog inte i strider medan 37 310 inte befann sig i fält eller deltog i strid. Deltagarna fick före och efter den militära tjänstgöringen svara på frågor kring bland annat alkoholkonsumtion och hur den påverkade deras liv.

Överkonsumtion och problem relaterade till alkohol har delats in i tre kategorier. Kraftigt drickande (heavy drinking) innebär en konsumtion på minst 14 drinkar eller glas vin/öl per vecka för män och sju drinkar/glas vin eller öl för kvinnor. Redlöst drickande (binge-drinking) innebär att en individ dricker för att bli kraftigt berusad och vid ett och samma tillfälle dricker minst fem drinkar för män och fyra för kvinnor. För att kvalificeras som redlöst drickande individ (binge-drinker) krävs minst en sådan dryckesepisod per vecka. Alkoholrelaterad problematik innebär att individen vid minst två tillfällen under de senaste tolv månaderna på grund av alkohol fått stanna hemma från jobbet eller skolan, alternativt misskött sysslor som att ta hand om sina barn eller hamnat i sociala konflikter.

Det visade sig att individerna som utsatts för strid löpte ökad risk att nyutveckla både kraftigt drickande, redlöst drickande och alkoholrelaterad problematik. Risken att utveckla kraftigt drick-

»Risken att utveckla kraftigt drickande var ökad med 63 procent för individer som varit med om strid jämfört med risken för militär personal som varit i fält men som inte utsatts för strid.«

Foto: Gamma/IBL

Militär personal som deltagit i kriget i Irak och Afghanistan har före och efter tjänstgöringen intervjuats om alkoholkonsumtion och om hur den påverkade deras liv.

ande var ökad med 63 procent för individer som varit med om strid jämfört med risken för militär personal som varit i fält men som inte utsatts för strid.

Risken att utveckla redlöst drickande och alkoholrelaterade problem ökade med 63 respektive 46 procent. Bland individer i reserven som sattes in i strid nyutvecklade 8,8 procent kraftigt drickande (vilket alltså innebär att 8,8 procent uppgav kraftig alkoholkonsumtion efter tjänstgöringen men inte före), 25,6 procent nyutvecklade redlöst drickande medan 7,1 procent nyutvecklade alkoholrelaterade problem. För personal i reserven som kallats in, men som inte

utsatts för strid, var motsvarande siffror 6,0 procent för kraftigt drickande samt 26,6 och 4,8 procent för redlöst drickande respektive alkoholrelaterade problem. Yngre militär personal löpte överlag större risk att utveckla redlöst drickande, alkoholrelaterade problem och kraftigt drickande än äldre; detta gäller särskilt yngre individer som utsatts för strid. Vissa könsskillnader noterades också. Kvinnor som upplevt strid löpte ökad risk att utveckla kraftigt drickande jämfört med män, medan risken att utveckla redlöst drickande och alkoholrelaterade problem var minskad hos kvinnor.

En uppenbar begränsning med studien är givetvis det faktum att uppgifterna om alkoholkonsumtion har baserats bara på vad studiedeltagarna själva uppgett. En annan begränsning är att grupperna kan vara svåra att jämföra. Individer som tas ut till aktiv tjänstgöring och ges uppdrag som ökar risken för stridsituationer kan ha selekterats fram utifrån kriterier som psykisk stabilitet – något som givetvis skulle kunna påverka risken för alkoholmissbruk.

Men trots begränsningarna är studien unik i sitt slag. Tidigare studier har visat att militär personal som deltog i Vietnamkriget och det första Irakkriget löpte ökad risk för alkoholmissbruk och posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) efter att ha kommit hem. PTSD lyfts ofta fram som förklaring till den ökade risken för alkoholmissbruk bland militär personal, då alkohol används av vissa individer för att kuperas ångest efter svåra händelser. Tidigare studier inom fältet har dock varit behäftade med stora begränsningar. Ofta har kontrollgrupperna varit dåligt matchade eller obefintliga. Dessutom har tidigare studier inte gjort skillnad på om personalen deltagit i väpnade strider eller inte.

Författarna till den aktuella studien konstaterar att militär personal löper ökad risk att utveckla alkoholrelaterade problem, redlöst drickande och överkonsumtion av alkohol. Det gäller särskilt de som deltar i väpnade strider och yngre individer. Forskarna efterfrågar preventiva insatser för att hjälpa militär personal i riskzonen att undvika att utveckla ett missbruk.

Anders Hansen
läkare, frilansjournalist

JAMA. 2008;300(6):663-75.